

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Justyna Pijanowska

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kollątaja w Krakowie

GOSPODARSTWA ROLNE JAKO PODMIOTY BIOGOSPODARKI – ASPEKTY PRAWNE

AGRICULTURAL HOLDINGS AS A SUBJECTS OF BIOECONOMY – LEGAL ASPECTS

Słowa kluczowe: biogospodarka, odnawialne źródła energii, gospodarstwo rolne, rolnik, przedsiębiorca

Key words: bioeconomy, renewable energy sources, agricultural holdings, farmer, entrepreneur

JEL codes: K12, K19, K22

Abstrakt. Celem opracowania jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy na gruncie prawa polskiego uprawnione jest stwierdzenie, że gospodarstwa rolne są podmiotami biogospodarki. W szczególności chodzi o odnalezienie w polskim systemie prawnym norm prawnych regulujących tę kwestię. Rozważania rozpoczęto od poszukiwania definicji legalnej biogospodarki w aktach prawa krajowego i unijnego. Wobec braku definicji legalnej tego pojęcia zaprezentowano definicję pojęcia bazującą na dorobku innych nauk. W celu budowy normy prawnej przyjęto za Komisją Europejską, że rolnictwo jest jednym z sektorów biogospodarki oraz że działalność rolnicza powinna być prowadzona przy uwzględnieniu zasobów naturalnych. W dalszej części opracowania dokonano analizy prawnej tego, czy i na jakich zasadach, a zatem pod warunkiem spełnienia jakich, przewidzianych prawem przesłanek, osoby prowadzące gospodarstwa rolne mogą urzeczywistnić ideę biogospodarki angażując się bezpośrednio w produkcję energii z odnawialnych źródeł.

Wstęp

We wrześniu 2007 roku Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego opublikowało raport pt. Stan i kierunki rozwoju biogospodarki [MNiSW 2007]. Dokument ten przygotowano przez przedstawicieli nauki z całego kraju, a poświęcony był biotechnologii medycznej, rolniczej i przemysłowej i nie odsyłał do żadnego konkretnego źródła prawa. 13 lutego 2012 roku Komisja Europejska (KE) opublikowała swój strategiczny dokument skierowany m.in. do Parlamentu Europejskiego i Rady zatytułowany: Innowacje w służbie zrównoważonego wzrostu: Biogospodarka dla Europy [KE 2012]. Dokument zawiera europejską strategię dotyczącą biogospodarki. KE postuluje „zmianę podejścia do produkcji, konsumpcji i przetwarzania, przechowywania, recyklingu i unieszkodliwiania zasobów biologicznych” [KE 2012]. Innymi słowy, KE postuluje zamianę dotychczasowej gospodarki europejskiej na gospodarkę opartą na zrównoważonym rozwoju oraz nowych technologiach, nazywanych w dokumencie technologiami biologicznymi. W dokumencie KE przekonuje, że „wprowadzenie biogospodarki w Europie (...) jest w stanie pobudzić i utrzymać wzrost gospodarczy i utworzyć miejsca pracy na terenach wiejskich (...). Dalej wskazuje, że „biogospodarka obejmuje produkcję odnawialnych zasobów biologicznych oraz przekształcanie tych zasobów i strumieni odpadów w produkty o wartości dodanej, takie jak żywność, paszę, bioprodukty i bioenergie”. W strategii KE wskazuje, że „sektorami biogospodarki są rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo, żywność oraz produkcja papieru i pulpy, jak również niektóre sektory przemysłu chemicznego, biotechnologicznego i energetycznego”. Wśród wyzwań społecznych, które stoją przed planowaną zmianą, KE wymienia zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego, zrównoważoną gospodarkę zasobami naturalnymi, ograniczenie zależności od zasobów nieodnawialnych, łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej, tworzenie miejsc pracy i zachowanie konkurencyjności Europy. Zaplanowana zmiana nie powiedzie się bez zaangażowania obywateli Unii Europejskiej (UE), a także bez wzmocnienia współpracy

instytucji naukowych oraz instytucji opracowujących polityki i strategie z obywatelami. Dobra komunikacja między wymienionymi powyżej podmiotami, czyli transfer informacji z nauki do społeczeństwa, pozwoli na zapoznanie się przez społeczeństwo z konkretnymi danymi oraz z zagrożeniami i korzyściami związanymi ze zmianą praktyk.

Materiał i metodyka badań

Zasadniczą metodą badawczą, jaką posłużył się autor, jest językowo-logiczna analiza tekstów prawnych, której celem jest budowa normy postępowania dla podmiotów zainteresowanych realizacją idei biogospodarki. Materiał do badań stanowią teksty prawne, takie jak dokumenty międzynarodowe oraz polskie źródła prawa oraz teksty prawnicze, czyli dostępne studia nad literaturą przedmiotu, a także literatura przedmiotu pochodząca z zakresu nauk innych niż prawo.

Definicja biogospodarki na gruncie prawa oraz na gruncie innych nauk

W źródłach prawa unijnego, a także w polskim prawie nie ma definicji biogospodarki. Analizując strategię KE [2012] napotyka się na charakterystykę, czyli opis zjawiska, ale nie można znaleźć prawnej definicji tego pojęcia. W związku z tym należy przyjąć, że w aktualnym stanie prawnym brakuje takiej definicji i że ani ustawodawca europejski, ani polski nie podjął się tego wyzwania i nie stworzył legalnej definicji tego pojęcia. Z uwagi na to, znaczenia terminu „biogospodarka” można więc doszukiwać, rozpoznając jego desygnat. Przyjąć należy, że desygnałem tego pojęcia będzie opis sytuacji, którą będzie można zdefiniować jako biogospodarka, a taki znajduje się jedynie w literaturze przedmiotu z zakresu nauk innych niż prawo. Analiza różnych pozaprawnych opracowań pozwala stwierdzić, że jak zwykle w takich przypadkach brakuje jednej wspólnej czy jednolitej i powszechnie obowiązującej definicji tego pojęcia, a także opisu takiej sytuacji. W literaturze niepowiązanej z prawem funkcjonuje kilka definicji biogospodarki, którą przywołali w swoich opracowaniach m.in.: Hanna Godlewska-Majkowska i Andrzej Buszko [2014], Olli Lehtonen i Lasse Okkonen [2013], Tomasz Pajewski [2014], Valérie Vandermeulen i zespół [2011]. W tej sytuacji można jednak znaleźć pewien punkt wspólny lub punkt przecięcia różnych poglądów i idąc tym tropem przychylić się do określenia biogospodarki jako gospodarki bazującej na biologicznych zasobach odnawialnych, dzięki którym możliwe jest tworzenie dóbr oraz usług. Właściwym wydaje się zdefiniowanie biogospodarki jako takiej gospodarki, która polega na zrównoważonym wykorzystaniu odnawialnych zasobów biologicznych. Jak podnosi się w literaturze, nie byłoby to możliwe bez innowacyjnego podejścia do analizowanych zadań bazujących na doświadczeniach i stanie wiedzy z obszaru nauk przyrodniczych [Maciejczak, Hofreiter 2013], a to pozostaje już poza zainteresowaniem prawa.

Już filozofowie z czasów antycznej Grecji głosili, że wszechświat składa się z czterech elementów: wody, powietrza, ziemi i ognia. Jak powszechnie wiadomo, współcześnie każdy z tych czterech żywiołów wykorzystywany jest do produkcji „zielonej energii”, czyli może być uznany za odnawialne źródło energii (OZE). OZE stoją w opozycji do innych źródeł energii, a mianowicie paliw kopalnych – węgla, ropy czy gazu ziemnego, oraz energii atomowej pozyskiwanej z uranu i toru, których zasoby są ograniczone i nie mają odnawialnego charakteru, a ich wykorzystanie następuje o wiele szybciej niż ich uzupełnianie [Sadowski i in. 2008]. Elektrownie wodne, geotermia, elektrownie wiatrowe, biogazownie, kolektory słoneczne i panele fotowoltaiczne służą do produkcji ciepła lub energii przy wykorzystaniu siły OZE i na stałe wpisały się już krajobraz każdego kontynentu, w tym kontynentu europejskiego. Nawiązując do pojęcia biogospodarki, należy przypuszczać, że instalacje te wpisują się w istotę biogospodarki, czyli gospodarki wykorzystującej w sposób zrównoważony odnawialne zasoby biologiczne. Jednocześnie podkreślić należy, że instalacje te znajdują się w centrum zainteresowania ustawodawcy i są opisane w źródłach prawa, podobnie jak podmioty zaangażowane w proces tworzenia energii przy użyciu tych instalacji.

Gospodarstwa rolne jako podmioty gospodarki z punktu widzenia prawa

KE w swoim dokumencie z 2012 roku wskazała wprost, że sektorami biogospodarki są rolnictwo i leśnictwo. W strategiach dotyczących rolnictwa państw członkowskich UE podkreśla się ideę zrównoważonego rolnictwa. Istotą takiego modelu rolnictwa jest prowadzenie działalności rolniczej (co do której założyć należy, że będzie stale rosła w związku ze zwiększaniem się populacji ludzkiej na świecie) przy uwzględnieniu z jednej strony potrzeby ochrony środowiska, a z drugiej, strony stanu zasobów naturalnych. W nauce panuje przekonanie, że urzeczywistnianiu idei zrównoważonego rozwoju służą rozproszone źródła energii o niewielkiej mocy [Paska 2010].

Powyższe stwierdzenia powinny rozwiać wszelkie wątpliwości odnośnie udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy rolnictwo jako takie może być łączone z pojęciem biogospodarki, w szczególności czy powinno być określane jako podmiot biogospodarki. W tym miejscu należy zastanowić się, jakie konkretnie zadania mogą podejmować jednostki działające w sektorze rolnictwa, czyli rolnicy prowadzący gospodarstwa rolne. Oczywiście wydaje się, że jedną z najważniejszych aktywności jest możliwość włączenia się w produkcję energii z OZE. Jak powszechnie wiadomo, w rolnictwie jako ważnej dziedzinie gospodarki energia jest bardzo potrzebna. Jak w przypadku każdego podmiotu zaangażowanego w produkcję energii z OZE, posiadanie własnej instalacji gwarantuje rolnikom prowadzącym gospodarstwa bezpieczeństwo energetyczne, w szczególności w przypadku zdarzających się przerw w dostawie prądu wywołanych awariami sieci przesyłowej albo wynikającymi z innych przyczyn. Na przykład w przypadku podmiotów zaangażowanych w produkcję, przetwarzanie czy przechowywanie mleka lub mięsa, nawet kilkugodzinna przerwa w dostawie prądu może spowodować m.in. duże straty finansowe. Mając na uwadze wielkie zainteresowanie, jakim wśród rolników cieszy się szeroko rozumiana tematyka OZE, należy przypuszczać, że podstawowym argumentem, który skłoniłby osobę prowadzącą gospodarstwo rolne do zainwestowania w OZE będą względy ekonomiczne, a dopiero w dalszej kolejności wpływ na tę decyzję będą miały kwestie środowiskowe i krajobrazowe. Wszystkie te czynniki są jednak istotne z punktu widzenia biogospodarki [KE 2012].

Działalność gospodarcza a działalność rolnicza i pozarolnicza działalność gospodarcza czyli przedsiębiorca a rolnik

Warto zastanowić się, kim na gruncie prawa polskiego jest rolnik i jakie skutki prawne będzie miało podjęcie przez niego aktywności w obrębie szeroko rozumianych OZE. Należy zaznaczyć, że wiele zależeć będzie od tego, czy inwestycja ma pokryć jedynie potrzeby własne gospodarstwa czy też ma przybrać takie rozmiary, aby wyprodukowaną energią mogło ono podzielić się na zasadach komercyjnych z innymi podmiotami (rolnik działający jako prosument) albo produkować ją wyłącznie na potrzeby innych podmiotów (rolnik jako producent). Mając na uwadze sytuację, gdy energia znaleźć ma odbiorców zewnętrznych (wariant rolnik-prosument i wariant rolnik-producent energii), przyjęć można, że działalność ta będzie zakwalifikowana albo jeszcze jako pozarolnicza działalność gospodarcza, albo już jako prowadzenie działalności gospodarczej.

Pominąwszy podmioty aktywne zawodowo na umowę o pracę albo inną umowę cywilnoprawną, należy stwierdzić, że na gruncie prawa polskiego wśród osób czynnych zawodowo rozróżnia się przedsiębiorców, czyli osoby prowadzące działalność gospodarczą oraz rolników, czyli podmioty prowadzące działalność rolniczą. Pojęcie działalności rolniczej zostało zdefiniowane w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników [Dz.U. 1991, nr 7, poz. 24] i dotyczy produkcji roślinnej lub zwierzęcej prowadzonych najczęściej w ramach gospodarstw rolnych o zróżnicowanym areale i różnej wielkości osiągniętej produkcji. Legalną definicję gospodarstwa rolnego odnalazć można w art. 55³ Kodeksu cywilnego [Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93], a brzmi ona: „Za gospodarstwo rolne uważa się grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego”. Z punktu widzenia prawa istotne są

poszczególne elementy i ich wzajemne powiązanie. Jest to spojrzenie odmienne od spojrzenia ekonomicznego, gdzie analizuje się wielkości poszczególnych składników gospodarstwa czy też pojęcia takie, jak nakłady i poziom produkcji.

W aktualnie obowiązującym prawie definicję przedsiębiorcy odnaleźć można zarówno w prawie prywatnym (art. 43¹ Kodeksu cywilnego, tzw. definicja materialna), jak i publicznym (m.in. art. 4 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej [Dz.U. 2004 nr 173 poz. 1807], tzw. definicja formalna). O ile prawo publiczne zawiera formalną definicję przedsiębiorcy (aby stać się przedsiębiorcą działalność trzeba nie tylko podjąć, ale ją zarejestrować we właściwym rejestrze, czyli spełnić pewne kryteria formalne), o tyle prawo prywatne posługuje się definicją materialnoprawną, co w praktyce oznacza, że dla zakwalifikowania danego podmiotu jako przedsiębiorcy wystarczy analiza stanu faktycznego, czyli realnie podejmowanej przez niego aktywności (a zatem nie jest niezbędne spełnienie żadnych dodatkowych kryteriów poza materialnymi). Przedsiębiorca został przez ustawodawcę zdefiniowany jako osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną. Przedsiębiorca będący osobą fizyczną będzie podlegał obowiązkowi rejestracji w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, będzie podlegał ubezpieczeniu społecznemu w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) oraz będzie płatnikiem podatku dochodowego od osób fizycznych. Przedsiębiorca, któryzy wybierze formę jednostki organizacyjnej będącej osobą prawną stanie się płatnikiem podatku dochodowego od osób prawnych. Przedsiębiorca, który przybierze postać jednostki organizacyjnej niebędącej osobą prawną podatku dochodowego nie zapłaci, ponieważ obowiązek ten będzie spoczywał jedynie na wspólnikach tej jednostki.

Inaczej ma się sprawa z rolnikiem. Pojęcie to nie doczekało się jednolitej definicji w prawie polskim. Temat ten był wielokrotnie podejmowany przez przedstawicieli doktryny, takich jak np. Paweł Blajer [2007], Paweł Czechowski [2015], Elżbieta Kremer [2003], Robert Musiałkiewicz i Damian Walczak [2014], Jerzy Naworski [2012] oraz innych. Występuje tu sytuacja, gdy status prawny rolnika definiuje jednocześnie kilka różnych źródeł prawa, w szczególności ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego [Dz. U. 2003 nr 64 poz. 592], ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz inne. Chodzi tu o „osobę fizyczną będącą właścicielem, użytkownikiem wieczystym, samoistnym posiadaczem lub dzierżawcą nieruchomości rolnych, których łączna powierzchnia użytków rolnych nie przekracza 300 ha, posiadającą kwalifikacje rolnicze oraz co najmniej od 5 lat zamieszkałą w gminie, na obszarze której jest położona jedna z nieruchomości rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego i prowadzącą przez ten okres osobiście to gospodarstwo”. Osoba ta jest płatnikiem Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS). Należy wskazać w tym miejscu na wymienioną już ustawę o swobodzie działalności gospodarczej. Ustawa ta w art. 3, pkt 1-4 wyraźnie stanowi, że jej przepisów nie stosuje się do działalności wytwórczej w rolnictwie, prowadzenia przez rolników działalności agroturystycznej, wyrobu określonej ilości wina przez producentów będących rolnikami oraz do działalności rolników w zakresie tzw. sprzedaży bezpośredniej. Nie ma w tym przepisie mowy ani o produkcji energii z OZE, ani o wytwarzaniu materiałów energetycznych z biomasy, ani wreszcie o zakładaniu plantacji roślin celem przeznaczenia ich do produkcji energii. Jednocześnie sam opis tej aktywności wskazuje na to, że chodzi tu aktywność innego rodzaju niż działalność wytwórcza w rolnictwie, na którą składają się uprawa, chów i hodowla. W tym miejscu należy jednak zacytować art. 5a ust 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, który określa przesłanki rozpoczęcia prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Przykładem takiej działalności są agroturystyka, produkcja wina i sprzedaż bezpośrednia, ale też podejmowanie wymienionych aktywności powiązanych z OZE. Ustawodawca pozwala pozostać takiemu rolnikowi płatnikiem KRUS pod kilkoma warunkami, a mianowicie że „1) złoży w Kasie oświadczenie o kontynuowaniu tego ubezpieczenia w terminie 14 dni od dnia rozpoczęcia wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej (...); 2) jednocześnie nadal prowadzi działalność rolniczą lub stale pracuje w gospodarstwie rolnym, obejmującym obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego; 3) nie jest pracownikiem i nie pozostaje w stosunku służbowym; 4) nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo do

świadczeń z ubezpieczeń społecznych; 5) kwota należnego podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej nie przekracza kwoty 2528,00 zł”. Kwota ta, jak wskazuje art. 5a ust. 8 wspomnianej ustawy, podlega corocznej waloryzacji i jest obwieszczana w Monitorze Polskim, a w 2016 roku wynosi 3204,00 zł.

Analizując te przepisy należy dojść do wniosku, że rolnik chcąc zachować status rolnika, powinien nadal prowadzić działalność rolniczą, pozostać płatnikiem KRUS oraz tak zaplanować swoje alternatywne dochody, aby kwota podatku nie przekroczyła dopuszczalnego limitu. Decyzja o prowadzeniu działalności pozarolniczej w takim zakresie, który spowoduje przekroczenie wskazanego limitu, będzie jednocześnie decyzją o wejściu w świat przedsiębiorców. Jest to o tyle istotne, że przepisy inaczej kształtują prawa i obowiązki przedsiębiorców, a inaczej rolników. Można powiedzieć, że od przedsiębiorców wymaga się lepszej znajomości przepisów, w szczególności przepisów prawa cywilnego, administracyjnego, podatkowego czy gospodarczego.

Podsumowanie

Na podstawie dokonanego przeglądu ustawodawstwa, a w niezbędnym zakresie literatury, można stwierdzić, że na gruncie obowiązującego w Polsce prawa gospodarstwa rolne mogą zostać uznane za podmioty biogospodarki. W pierwszej kolejności podkreślić należy, że w polskim systemie prawnym oraz w dokumentach prawa unijnego brakuje definicji legalnej pojęcia biogospodarki. Jednak analiza definicji opracowanych przez przedstawicieli innych nauk pozwala ustalić desygnat tego pojęcia. Skoro istotą biogospodarki jest „zrównoważone wykorzystanie odnawialnych zasobów biologicznych” oraz w związku z faktem, że rolnictwo definiowane jest jako jeden z sektorów biogospodarki, należy przyjąć, że podmioty podejmujące aktywność w ramach tego sektora, czyli rolnicy prowadzący gospodarstwa rolne, mają potencjalną możliwość stać się podmiotami biogospodarki. Jednym z przykładów aktywności jest zaangażowanie w dziedzinie OZE.

Na gruncie prawa pozytywnego, czyli prawa obowiązującego w danym miejscu i w danym czasie, należy w tym aspekcie rozważyć m.in. wynikające z prawa prywatnego oraz prawa publicznego formalne lub materialne przesłanki umożliwiające włączenie się osób prowadzących gospodarstwa rolne w produkcję energii odnawialnej. Przesłanki te zostały przedstawione, gdyż opisany został proces tworzenia znajdującej zastosowanie w tych przypadkach normy prawnej, która dekodowana jest z poszczególnych pojedynczych przepisów prawa zawartych w różnych źródłach prawa. Już od indywidualnej decyzji podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne zależy będzie, czy aktywność na tym polu będzie zakwalifikowana jako pozarolnicza działalność gospodarcza czy działalność gospodarcza.

Literatura

- Błajer Paweł. 2007. „Definicja i status rolnika indywidualnego jako przedsiębiorcy w prawie włoskim i polskim”. *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 3: 645-708.
- Czechowski Paweł. 2015. „Prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej w świetle przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników”. *Ubezpieczenia w rolnictwie Materiały i studia* 53: 22-34.
- Godlewska-Majkowska Hanna, Andrzej Buszko. 2014. *Uwarunkowania rozwoju biogospodarki na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.
- KE. 2012. *Innowacje na rzecz zrównoważonego wzrostu: Biogospodarka dla Europy. Komunikat UE. COM (2012) 60*. http://ec.europa.eu/research/bioeconomy/pdf/201202_innovating_sustainable_growth_pl.pdf, dostęp lipiec 2016.
- Kremer Elżbieta. 2003. *Odpowiedzialność za zobowiązania związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego*. Kraków: Wolters Kluwer SA.
- Lehtonen Olli, Lasse Okkonen. 2013. *Regional socio-economic impacts of decentralised bioeconomy. A case of Suutela wooden village. Environment Development Sustainability* 15 (1): 245-256.

- Maciejczak Mariusz, Karen Hofreiter. 2013. „How to define bioeconomy?”. *Roczniki Naukowe SERiA XV* (4): 243-248.
- MNiSW. 2007. *Stan i kierunki rozwoju biogospodarki*. Warszawa: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. http://www.jagiellonskiecentruminnowacji.pl/attachments/033_MNiSW_2007_Stan_i_kierunki_rozwoju_biogospodarki_w_Polsce.pdf, dostęp lipiec 2016.
- Musiakiewicz Robert, Damian Walczak. 2014. „Rolnik indywidualny – (mikro)przedsiębiorca czy rolnik – analiza ekonomiczno prawna”. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 799. Ekonomiczne Problemy Usług* 111: 154-164.
- Naworski Jerzy P. 2012. „Status prawy rolnika indywidualnego”. *Przegląd Prawa Handlowego* 10: 11-19.
- Pajewski Tomasz. 2014. „Biogospodarka jako strategiczny element zrównoważonego rolnictwa”. *Roczniki Naukowe SERiA XVI* (5): 179-184.
- Paska Józef. 2010. „Rozproszone wytwarzanie energii cieplnej i ciepła”. *Energetyka* 11: 751-762.
- Sadowski Tomasz, Grzegorz Świdorski, Włodzimierz Lewandowski. 2008. „Wykorzystanie odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii w Polsce i w krajach UE”. *Energetyka* 4: 289-295.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny*, Dz.U. 1964, nr 16, poz. 93.
- Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników*. Dz.U. 1991, nr 7, poz. 24.
- Ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego*. Dz.U. 2003, nr 64 poz. 592.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej*. Dz.U. 2004, nr 173 poz. 1807.
- Vandermeulen Valérie, Wolter Prins, Stephan Nolte, Guido Van Huylenbroeck. 2011. „How to measure the size of a biobased economy: Evidence from Flanders”. *Biomass and Bioenergy* 35: 4368-4375.

Summary

The aim of the study was to answer the question, is it under the Polish law allowed to say, that the agricultural holdings are the subjects of the bio-economy. Considerations began by finding and citing the definition of bioeconomy. As the European Commission stated, the agriculture is one of the sectors of the bio-economy and that agricultural activities should be carried out taking into account the natural resources. In the later part of the study analyzes the author polish law due to the question, if and on what basis, can the farmers realize the idea of bio-economy by engaging directly in the production of energy from renewable energy sources.

Adres do korespondencji
dr Justyna Pijanowska
Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie
Instytut Ekonomiki i Zarządzania Przedsiębiorstwami
al. Mickiewicza 21, 31-120 Kraków
tel. (12) 662 43 71, e-mail: j.pijanowska@ur.krakow.pl